

Idag – i snabb fart, sen kan vi gå tillbaka

1. Kort historik om skolläkaren, SHV och EMI
2. Stöd från skolan vid svårigheter
3. Kroniska diagnoser – vad gör skolläkaren?
4. ESSENCE – ett stort folkhälsoproblem
5. Teambesök vid skolstart

Anna-Karin Söderström

- Skolläkare och Specialist i Skolhälsovård
- Vetenskaplig sekr SSLF
- Tidigare ÖI BUMM, NP-utredning och behandling

1. Kort historik

Skolläkaren, SHV och EMI

1830 första skolläkaren

1842 Skolplikt

1892 Lag om skolläkare på Läroverken

1919 första skolsköterskan

1950-t skolpsykologer och kuratorer anställs

1958 Lag om SHV i Folkskolan

2010 Lag om Elevhälsa med även kurator och psykolog

Skolläkaren föds

”Foton i PP, av Okänd författare licensieras enligt CC BY-SA”

1800-tal

Styrningen har varierat

- **Skolöverstyrelsen, SÖ** 1946 –Handledning, 1946 / Föreskrifter och allmänna råd, 1985

Skolhälsovården ska främja elevernas psykiska och fysiska hälsa och skall främst vara av förebyggande natur och inte innebära sjukvård i egentlig mening. 1946

.....

- **Socialstyrelsen, SoS** - Riktlinjer, 2004
SHV:s egentliga uppdragsgivare, eleverna och deras vårdnadshavare. 2004
- **Skolverket + SoS** - Vägledning för elevhälsan, 2014

SKOLLÄKAREN OCH SKOLBARNS HÄLSA

100 år med Svenska Skolläkarförbundet

UNDER REDAKTION AV LARS CERNERUD, CARL LINDGREN OCH JOSEF MILERAD

Uppslitande strider

Skolhälsovården har utretts
- utredningen (sou 1976:46)

1. Regelbundna klassundersökningar
2. Bedrivs Förebyggande vård, inte sjukvård
3. Följa elever med brister i hälsan
4. Utredda elever med skolsvårigheter

.....
Skolläkare
4 500 elever

.....
Skolsköterska
400 elever

Skolan och det Stora hjärnkriget

Synsätt:

- Biologiskt
- Psykodynamiskt
- Socialt

Elevvårdsutredningen, (SOU 2000:19)
”Från dubbla spår till Elevhälsa”

Ny skollag, 2010 **SHV EMI**

- Ingår i “elevhälsan”, dvs en del av elevvården
- Del av en sammanhållen hälso- och sjukvård för barn och ungdomar. Mer omfattande uppdrag än övrig elevhälsa.
- **Egen verksamhetsgren, med sekretess mot övriga**
- Hälso- och (sjuk)vård
- **Skolsköterskan den enda som träffar alla elever och föräldrar**

Skolan - en viktig arena för hälsoarbete

- Alla barn går i skolan
- Obligatorisk
- Sveriges största arbetsplats med 1,5 miljoner elever
- Vi behöver arbeta nära barnen **på skolorna**

God hälsa är mycket betydelsefullt och nödvändigt för individens utveckling.

2. Stöd från skolan vid svårigheter

Skolmisslyckande – vad är det?

- Inte nå målen
- Mobbad
- Otrivsel
- Underprestera
- Stanna hemma
- **Men också att....**
 - vara så trött efter skoldagen att fritiden påverkas
 - behöva göra huvuddelen av skolarbetet på fritiden

Vad har man rätt till om man har en funktionsnedsättning?

Skolans

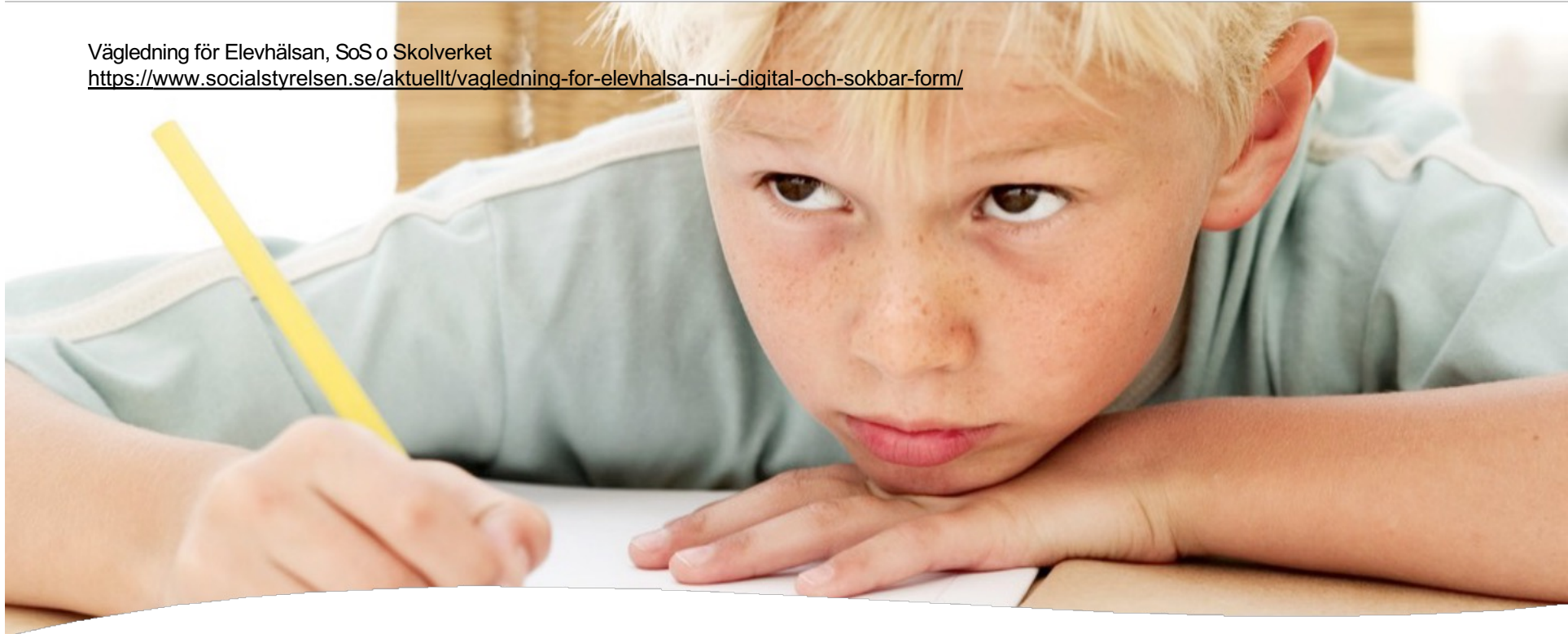
kompensatoriska uppdrag

Funktionsnedsättningens konsekvenser ska så långt som möjligt motverkas. Även om eleven når lägsta kunskapsmålen / får godkända betyg.

Skolans uppgift

Elevhälsans Individuella insatser

- Har ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling.
- Ska stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål

3. Kroniska diagnoser i skolan

Barn och ungdomar i behov av HJÄLP

- 20 % av alla barn och unga
- 1/5 av dessa hade tre eller fler kroniska diagnoser

Läkartidningen 2020: i Västra Götalands regionen hade komplexa behov, definierat som långvarig/ kronisk ohälsa eller sjukdom och/eller många vårdkontakter.

VILKA

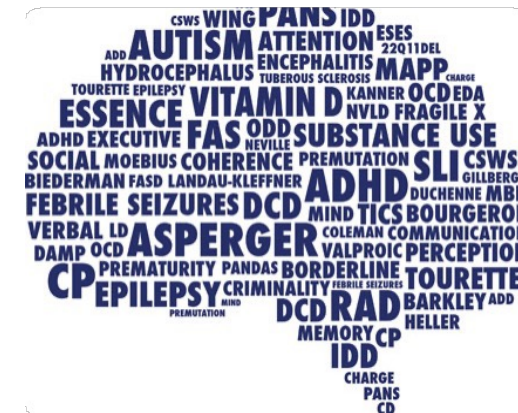
ÄR

DE?

- Svår astma, allergi, eksem
- Endometrios
- Fetma
- Migrän
- m fl
- FAS/ FASD > 0,2-0,3%
- EP 0,7%
- Medfött hjärtfel 0,7%
- Diabetes 0,5%
- Hörselskada 0,4%
- Cancer 0,35%
- Extremt tidigt födda 0,3-0,35%
- CP-skada 0,2%.
- Synskada 0,1-0,2%
- Reumatism 0,1%
- Ryggmärgsbräck 0,015%

NEUROLOGISKA UTVECKLINGSAVVIKELSER 10%

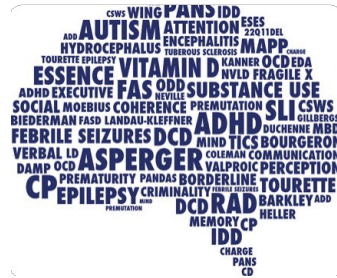

Ofta även
psyko-
sociala
problem

Exempel på kronisk sjukdom

Hjärntumör < 1%

- Tidiga komplikationer efter strålbehandling
 - trötthet, långsamhet, nedsatt kognitiv förmåga

- Sena komplikationer efter strålbehandling
 - Långsamhet
 - Uppmärksamhetssvårigheter
 - Minnessvårigheter
 - Matematiksvårigheter
 - Exekutiva svårigheter
 - Generellt sänkt begåvningsnivå
- www.agrenska.se/globalassets/agrenska.se/pdf/dokumentationer/01.familjevistelse-tga/hjarntumor-barn-under-13-ar-2022-familjevistelse.pdf

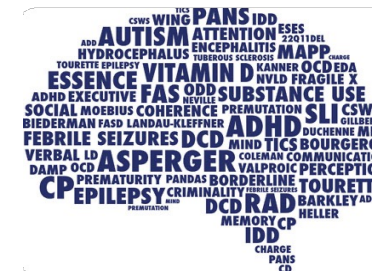
Exempel på kronisk sjukdom

Cerebral pares < 1%

Tidigare definitionen gäller inte längre
– inte bara motorisk problematik utan
också

- + sensoriska funktioner som syn,
hörsel och känsel, perception
- + kognition med ojämn profil
- + tal/språk
- + beteende
- + epilepsi
- + sekundära muskuloskeletala
problem
- + NP

<https://www.hjarnfonden.se/om-hjarnan/diagnoser/cp-skada/>

”Kontrollelever”

- EP 0,7%
- Medfött hjärtfel 0,7%
- Diabetes 0,5%
- Hörselskada 0,4%
- Cancer 0,35%
- CP-skada 0,2%
- Synskada 0,1-0,2%
- Reumatism 0,1%
- Ryggmärgsbräck 0,015%
- Endometriosis 10%
- Migrän
- Svår astma, allergi, eksem
- M fl och ESSENCE!

4. Ett av våra största, kanske det största,
folkhälsoproblemet

ESSENCE

ESSENCE

early symptomatic syndromes eliciting neurodevelopmental clinical examinations)

”Tidigt debuterande utvecklingsneurologiska symtom eller kombinationer av symtom som medför behov av klinisk bedömning.”

”Att vara normal är överskattat”

Christopher Gillberg

Professor i barn- och ungdomspsykiatri . Leder sen 2010 Gillbergcentrum.

Den mest produktiva autismsforskaren i världen. En av världens mest erfarna kliniskt verksamma psykiatriker.

10% av alla barn

13% pojkar : 7% flickor

Betydande samsjuklighet!

Om en NPF-diagnos

- + 1 diagnos 85-100%
- + 2 diagnoser 65-70%
- + 3 diagnoser 35-50%

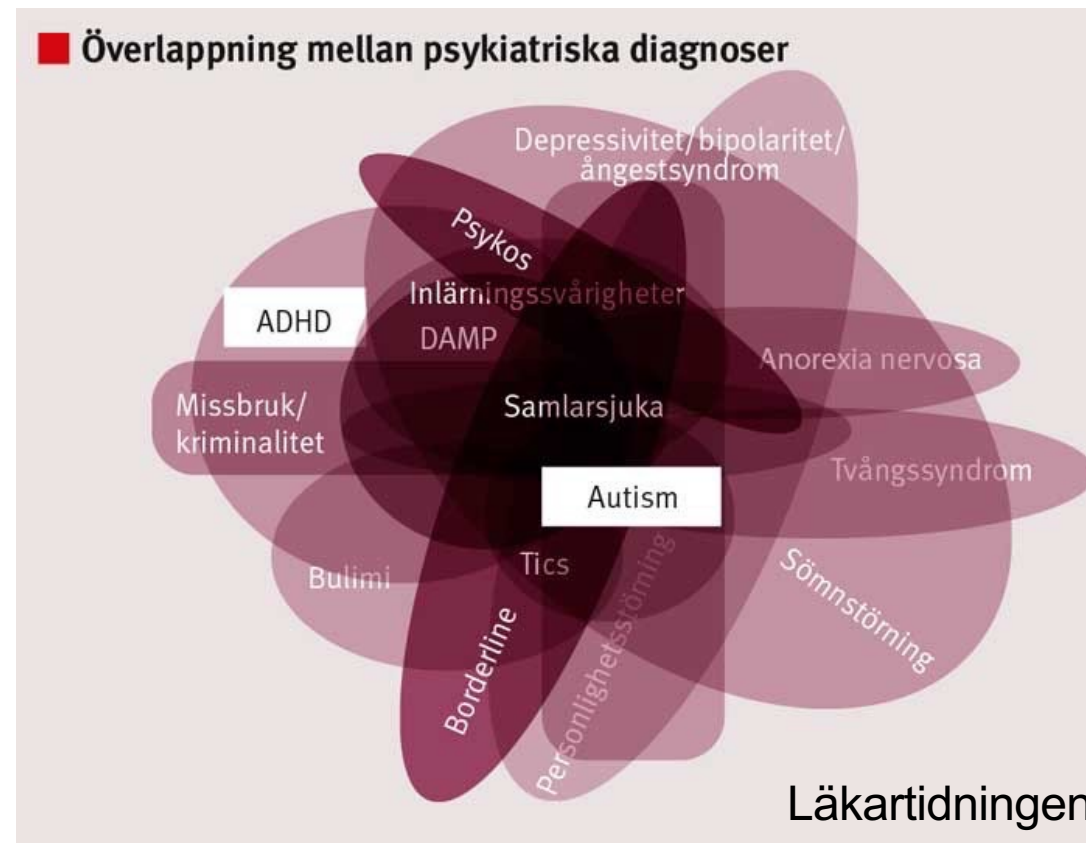
Ex

ADHD + Dyslexi + Trotssyndrom

ADD + DCD + Dyslexi + GAD

ASD + ADD + DCD + Dyskalkyli

TS + ADHD + OCD + Dyslexi + Social fobi

	BHV	EMI
ASD	50%	50%
AD/HD	svår	måttlig/lindrig
IF	svår/måttlig	lindrig
DLD	90%	Dyslexi
TS	få	fler
DCD	få	fler
ODD	få	fler
OCD	få	fler
m fl	få	fler

Uppskattat AKS

Varför är det viktigt med tidig upptäkt?

Prognosen är dyster

Livsprognos ADHD utan stöd

- Sämre skolresultat
- Färre i arbetslivet.
- 15% aktivitetsersättning
- Tidigt pension, arbetslöshetsersättning, socialbidrag
- 1 av 5 hamnar inom kriminalvården

- Depression / Ångest / Missbruk
- Ökad mortaliteten
- Sömnproblem
- Fetma, IBS, Fibromyalgi, Kroniskt trötthetssyndrom

”DAMP”

ADHD med DCD

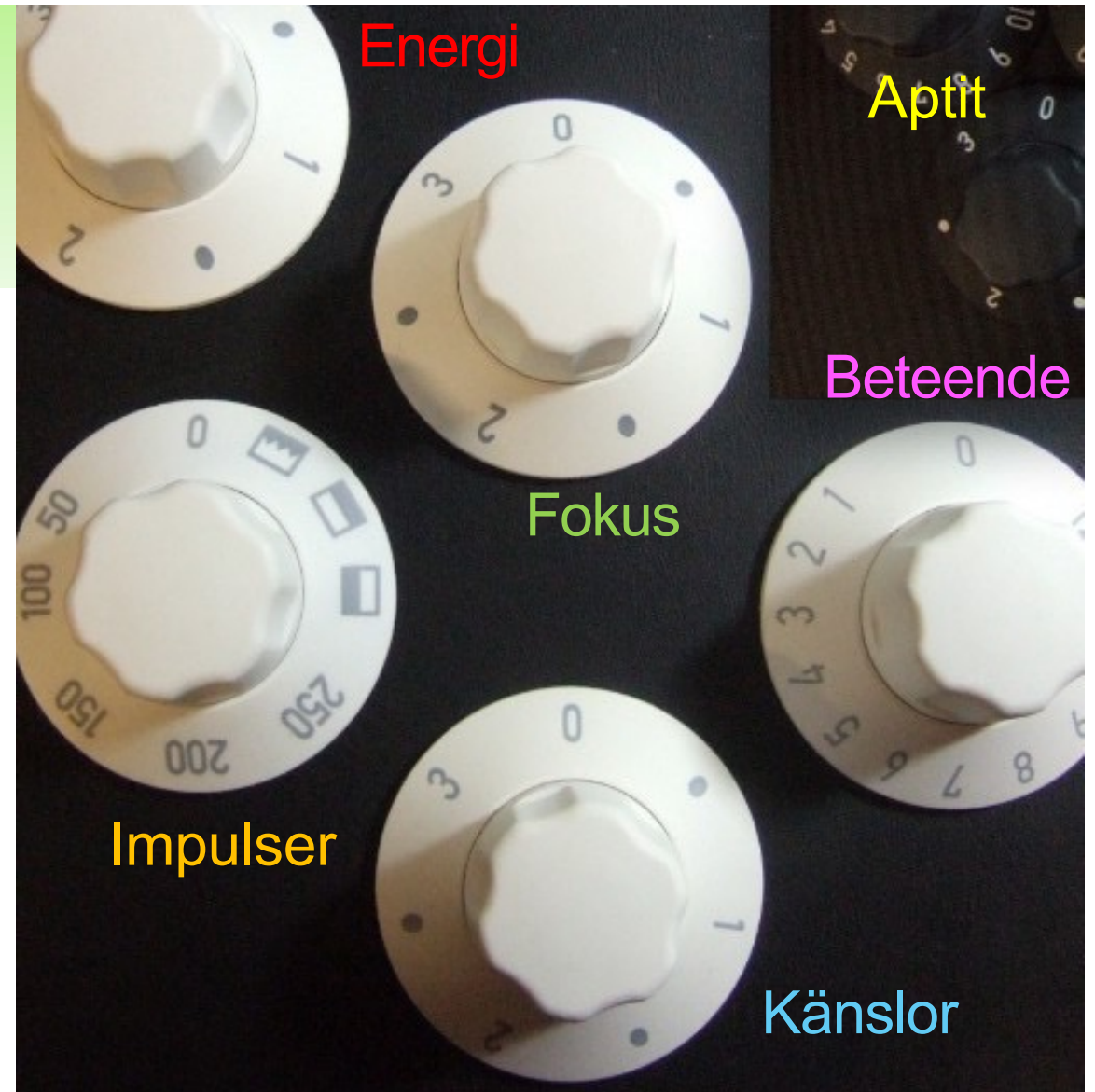
- Stor risk för skolmisslyckande om utebliven behandling
- Stor risk för språkstörning och autismspektrumproblem
- DCD kan behandlas med motoriska träningsprogram

ADHD

Svårt att automatiskt reglera sig,
sakna självkontroll.

Nästan alltid behandlingsbart

- Läkemedel
- Datorbaserad träning
- Sport, fysisk träning
- Omega-3

Svenny Kopp,

specialist inom barn- och ungdomspsykiatri, forskat på flickor

Vems glasögon? vid ADHD

Lärare

- känner igen pojkarna
- missar helt flickor!!!!

Föräldrar

- känner igen sina söner
- missar delvis sina döttrar

Tonårspojkar

- underskattar sina svårigheter

Tonårsflickor

- skattar sina svårigheter på rätt nivå

Vad visar studier om flickor med AD/HD?

Trotsigare mot sina mammor än mot andra vuxna

Mammor mer kritiska till sina flickor

Har misslyckats mer innan upptäkt

Upplever mer bortstötning från kamrater

Oftare ADD -
ouppmärksamma
med exekutiva
svårigheter

Mer ångest och
depressioner

Hyperpratar -
Hyperreagerar -
Hypersociala

Pillande, skrivande,
kladdande,
tuggande

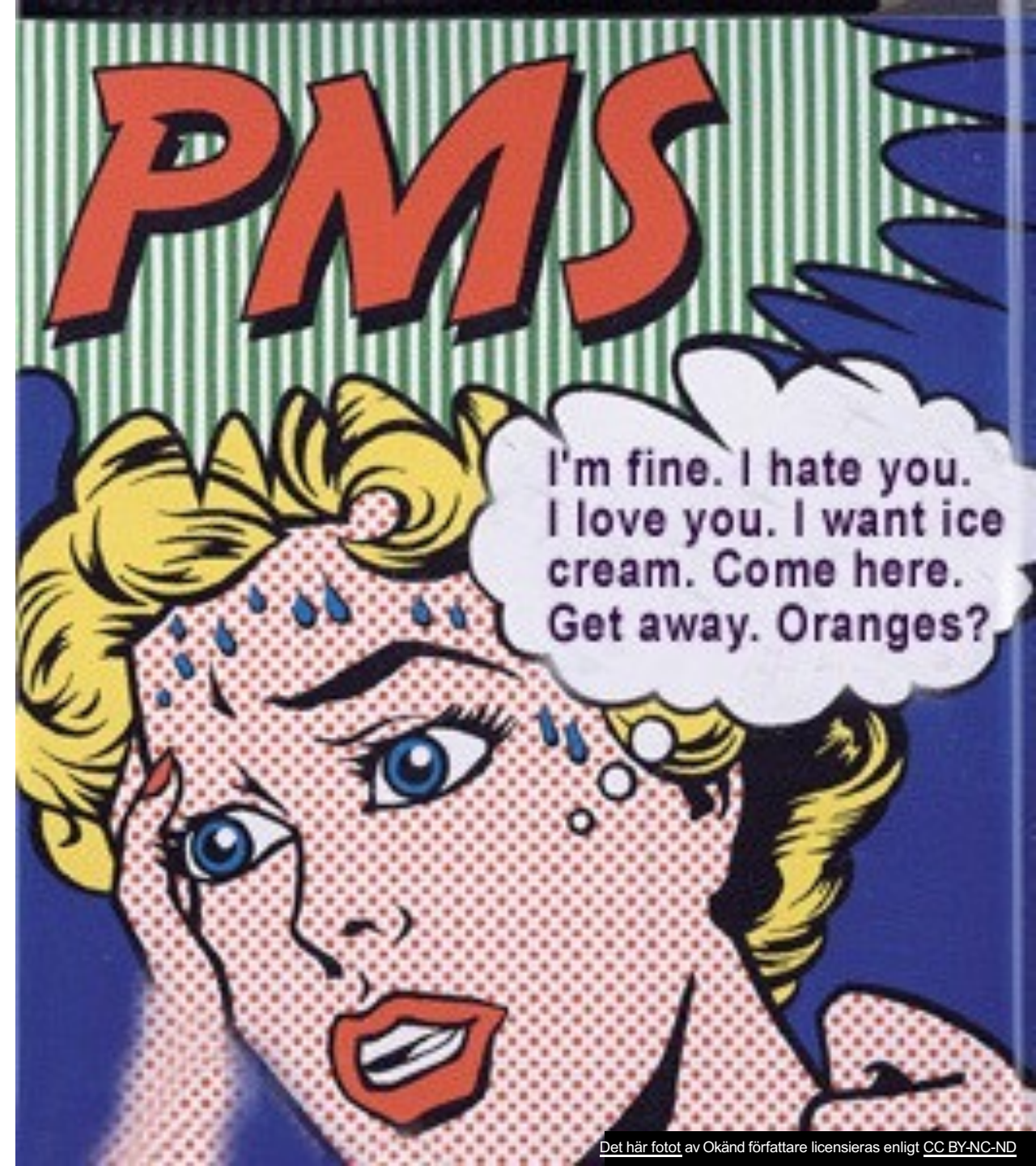
Svenny Kopp,
specialist inom barn- och
ungdomspsykiatri,
forskat på flickor

Kvinnliga könshormoner och AD/HD

Före mens och kring menopaus kan AD/HD-symptom, IMPULSIVITET 📈📈

Flickor med AD/HD och PMS - ångest/nedstämdhet/agressivitet 📈📈

Hur ska vi kunna upptäcka och hjälpa fler flickor?

- Lyssna på föräldrarna
- Var förutsättningslös och sluta "känna"
- Tänk på ADHD vid emotionella symtom
- Sätt på rätt glasögon

Svenny Kopp,
specialist inom barn- och ungdomspsykiatri,
forskat på flickor

Våld bland barn och unga

”Det finns mängder av samband man inte ska lägga kraft på”.

Kausala, dvs orsakssamband

Måste diagnosticeras!!!
Uppförandestörning/Trotssyndrom

Samsjukligheten med ADHD
är mycket stor.

Niklas Långström,
Docent i barn- och ungdoms-
psykiatri, Karolinska institutet
Medicinskt sakkunnig, Socialstyrelsen

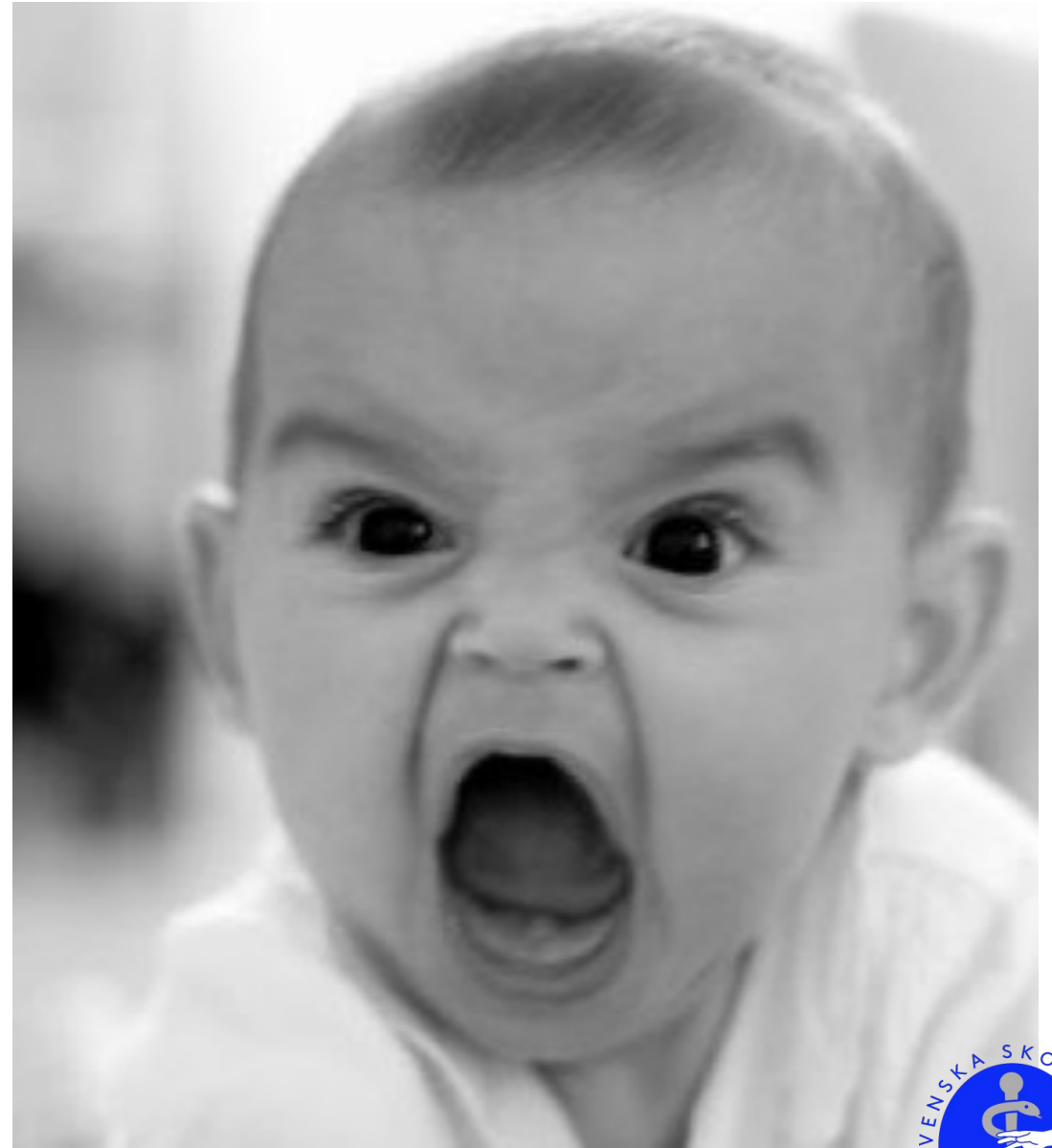

Trotssyndrom

ODD

Oppositional Defiant Disorder

- Som små varit krävande, skrikiga och svårtröstade.
- Svårhanterligt temperament
- Vuxna som inte orkar, mer konflikter och aggressivitet

Trotssyndrom

- Hälften av barn med ADHD
- Impulsivitet och överaktivitet
- Svårt att hålla inne med sina reaktioner när de möter krav
- Reagerar snabbt med protester och avståndstaganden

Uppförandestörning

CD, Conduct Disorder

1. Aggressivt beteende mot människor och djur
2. Skadegörelse
3. Bedrägligt beteende eller stöld
4. Allvarliga norm- och regelbrott

